

Fra regnormenes liv

af P.O. Enquist

Fra regnormenes liv

af P.O. Enquist

Instruktør *Asger Bonfils*
Scenograf *Anette Hansen*
Oversættelse *Frederik Dessau*

Johanne Luise Heiberg
Karen-Lise Mynster

H.C. Andersen
Henrik Koefoed

Johan Ludvig Heiberg
Ole Wegener

Den Skaldede
Inge Molnes Heramb

P.O. Enquist

Per Olov Enquist er født i Sverige i 1934. Han tog en uddannelse i litteraturhistorie ved Uppsala Universitet i 1960'erne og begyndte samtidig selv at skrive. Den brede befolkning vil nikke genkendende til roman-titler som *Magnetisørens femte vinter* (1965), *Legionærerne* (1968) eller *Livlægens besøg* (2001). Man kan med rette kalde Per Olov Enquist en succes-forfatter, der med tiden har høstet stor anerkendelse og ros, blandt andet i form af Nordisk Råds Litteraturpris for *Legionærerne*.

I 1975 debuterede Enquist som dramatiker med *Tribadernes Nat*, som det første i rækken af meget forskellige sceneværker.

Fra regnormenes liv er fra 1981 og er det sidste stykke i en trilogi. De to foregående er *Tribadernes nat* og *Til Fædra*, og de tager alle udgangspunkt i virkelige, historiske menneskers liv,

men bygger på myterne og eftertidens historier omkring dem.

I *Fra regnormenes liv* har P.O. Enquist opdigtet et møde mellem H.C. Andersen og Johanne Luise Heiberg. Et møde der i sit indhold næppe er realistisk, men et møde der godt kunne have fundet sted. De to kendte nemlig hinanden fra barndommen. Dels fra Det Kongelige Teater, hvor de som balletbørn (en karriere der for Andersen var meget kort og meget talentløs), debuterede i det samme stykke, nemlig Dohléns ballet *Armida*. Det var i 1821. Han spillede syvende trold, hun ottende amorin. De to mødtes også op gennem ungdommen i familien Wulffs hus. Familien tog de to unge mennesker til sig og gav dem et slags hjem. Senere da Johanne Luise var blevet en berømt skuespillerinde, var det Andersens største drøm, at hun skulle spille hovedrollen i et af hans skuespil. Hun

nægtede i mange år, fordi hun fandt stykkerne for dårlige. Blandt andet ragede de uklar i 1840, da Andersens *Maurerpigen*, *originaltragedie i fem akter* skulle opføres og Johanne Luise nægtede at medvirke. Forestillingen spillede tre gange og blev en kæmpefiasko - naturligvis til stor fryd for Heibergerne.

Også Johan Ludvig Heiberg og H.C. Andersens veje krydsedes. I 1827 fik Andersen optaget nogle digte og en lille fortælling i Heibergs tidsskrift *Kjøbenhavns flyvende Post*, og senere da Heiberg var teatercensor ved Det Kongelige Teater, sendte H.C. Andersen sine skuespil til ham. De fleste blev dog afvist.

Uddrag fra Johanne Luise Heibergs erindringer *Et liv genoplevet i erindringen*.

"Også havde jeg en anden forunderlig passion. Når jeg sad ved min kære stentrappe, havde jeg ofte bemærket, at i fugtigt vejr kom regnormene krybende frem af jorden; heraf sluttede jeg, at de stakler længtes efter at blive vaskede; for at hjælpe dem så godt jeg kunne med at få dette ønske opfyldt, gravede jeg ofte hele timer i jorden og samlede så mange sammen som muligt. Jeg kunne have et helt nøgle af orme; disse vaskede jeg på det omhyggeligste, skyllede dem i flere hold vand, indtil de var ganske rene, og puttede dem så atter ned i jorden, forvisset om at have gjort en god gerning."

"De første barndomsår", bind 1.

Den danske guldalder

Fra regnormenes liv foregår i 1856 i den seneste del af den danske guldalder. Guldalderen indledes omkring 1830. Det er i denne periode, at Thorvaldsen skaber sine berømte skulpturer, Bournonville sine balletter, Grundtvig og Ingemann deres salmer, for ikke at nævne forfatterne H.C. Andersen og Adam Oehenschläger, komponisten Lundbye og fysikeren Ørsted. Stik imod den almindelige opfattelse af guldalderen, som på grund af den kulturelle rigdom let kommer til at fremstå idyllisk og harmonisk, er det en periode der tydeligt er mærket af forudgående katastrofale årtier. Københavns brand i 1795, det tabte slag på Reden i 1801, det københavnske bombardement i 1807, statsbankerotten i 1813, tabet af Norge i 1814 og koleraepidemien i 1853. I 1848 overtager Frederik VII som 39-årig tronen efter sin far Christian VIII. Frederik nærer ikke den store interesse for politik. Når han alligevel er blevet en af de mest

populære konger gennem tiden skyldes det, at det er ham, der opgiver enevælden og giver Danmark en fri forfatning ved underskrivelsen af Junigrundloven i 1849.

Johanne Luise Heiberg (1812-1890)

Johanne Luise Pätges bliver født i København i 1812 og vokser op under fattige kår. Hendes mor er en hårdtarbejdende jødisk kvinde, faderen værtshusholder og drikfældig. Som otte-årig bliver hun optaget på Det Kongelige Teaters balletskole. I en alder af kun 13 år opnår hun succes i rollen som Trine i Poul Martin Møllers *Hans og Trine*. Dramatikeren Johan Ludvig Heiberg bliver så begejstret for hendes optræden, at han skriver en lang række roller til hende. I 1831 gifter de sig. Johanne Luise er populær i alle befolkningslag, ikke kun på grund af sit store skuespiltalent men også på grund af sine rødder i den fattige københavnske befolkning. Hun forsøger sig senere i livet som instruktør, forfatter og dramatiker.

Som dramatiker er hun hovedsageligt kendt for vaudevillen *En søndag på Amager*. I forfatterskabet er det især hendes memoires, *Et liv oplevet i erindringen*, der vækker opsigt. Skønt man vil trække på smilebåndet af hendes fremstilling af sig selv og sin mand i et overmåde flatterende lys, er værket i bund og grund et værdifuldt bidrag til en vigtigt kulturhistorisk periode i Danmark. Samtidig tegner det et billede af hende, denne specielle, smukke og fascinerende kvinde, som blev sin tids største sceniske begavelse.

Hun dør i København i 1890.

Johan Ludvig Heiberg (1791-1860)

Johan Ludvig Heiberg fødes i 1791 som søn af forfatteren P.A. Heiberg og hans hustru Thomasine – senere kendt som forfatterinden fru Gyllembourg. Han får sit gennembrud som dramatiker i 1816 med skuespillet *Julespøg og Nytaarsløjer*. Som ung bliver han kendt som en respektløs spasmager og parodist

med høj intelligens. Han erobrer Det Kongelige Teater og kritikerne med sine vaudeviller (let og veldrejet syngestykke). De bedst kendte er: *Et eventyr i Rosenborg Have* (1827) og *Nei* (1836). I 1828 skriver han *Elverhøi*, som bliver hans mest populære skuespil, med musik af F. Kuhlau. På en elegant måde udnytter Heiberg i *Elverhøi* teatrets tre kunstarter; drama, musik og dans, og det er stadig det mest opførte skuespil på Det Kongelige Teater. I sit liv opnår han at være dramatiker, kritiker, litteraturteoretiker, tidsskriftsredaktør, teatercensor (en slags offentlig 'smagsdommer') og teaterdirektør. Han bliver en kulturel autoritet uden sidestykke med en stor indflydelse på sin samtid, men sandelig også på sin eftertid. Som ældre fatter Heiberg stor interesse for astronomien og skriver blandt andet tre astronomiske årbøger under titlen *Urania*. Han dør i København i 1860.

H.C. Andersen (1805-1875)

Andersens verdensry skyldes hans

vidunderlige eventyr, som er oversat til stort set samtlige sprog. Han bliver født i stor fattigdom i Odense i 1805 og kommer som 14-årig til København, hvor han bliver medlem af Det Kongelige Teaters kor. I 1831 foretager han den første af sine i alt 30 udenlandsrejser. I Rom i 1835 skriver han sin første roman *Improvisatoren*, der bliver hans egentlige gennembrud. Andersens

værk spænder over digte, sange, skuespil, romaner, papirklip og eventyr. Takket være hans sociale bevidsthed, hans psykologiske indsigt i sine medmennesker og hans tro på den industrielle udvikling, får H.C. Andersen i sin samtid betydningsfuld for den begyndende modernitet, for fremskridtet og for fornyelsen.

Asger Bonfils om *Fra regnormenes liv*

"Hovedsagen i stykket er jo nok det at dø før tiden. Johanne Luise Heiberg er på sporet af sig selv. Det vil sige, hun efterforsker i stykkets løb, meget passioneret og lidenskabeligt, hvorfor det gik, som det gik. Hvorfor hele den dannelsesproces, som hendes lærermestre Hermann og Heiberg har ført hende igennem, har gjort, at hun mistede noget vigtigt. De har lært hende at spille spillet, at gøre karriere, og at opføre sig korrekt, men hun har også distanceret sig så kraftigt fra omverdenen og menneskene omkring hende, at hun føler sig dækket af en ishinde. Hun begynder sent i livet at fatte, hvad der er blevet gjort imod hende og ser egentlig kun den mulighed at skrive for at leve videre."

"Det har været magtpåliggende både for scenografen, Anette Hansen og mig at nedtone hele det der guldalderlag.

Jeg er overbevist om, at P.O. Enquist har valgt de næsten mytologiske guldalderpersonligheder, fordi det er vældig dramatisk effektivt. Men jeg tror, han er ude i et ganske andet ærinde, end bare at skildre nogle berømte guldalder-mennesker.

Stykkets tema er at kapsle sig inde, danne en ishinde, så man afskærer sig delvist eller helt fra en omverden, der trænger sig på, som vil én noget.

Den ishinde anser Enquist nok som et potentielt problem for alle, der begiver sig ud i livet, møder krav og efter bedste evne forsøger at leve op til dem.

Altså et tema, der ikke blot er kuriøs guldalder, men forhåbentlig noget som nutidige mennesker kan gribes af. Det er i hvert fald det, vi har bestræbt os på."

Produktionsleder Søren Glad, Forestillingsleder Jens Maar, Lysdesign Bjarne Olsen, Lys Thomas Bjørnkjær, Sceneteknik Bent Schumacher, Regi/suffli Lærke Foss, Teknisk assistance Jan Wonsbek, Regissør Pia Ellegaard Noes, Smed Allan Carlsson, Snedker Hans Holmen, Maler Karen Black, Kostumer under ledelse af Oluf "Luffe" Hansen & Pernille Christensen, Systue Alice Friis-Mikkelsen, Anette Antonsen, Koreografi til Elverhøj Flemming Ryberg, Musikalsk arrangement & komposition Fini Høstrup, Frisør Susan Terp, Lyd Jens Maar, Salg Gitte Hørning, Grafisk design og PR Milla Kær, Programredaktion Fie Sandfeld, PR Lotte Undén, Programfoto Peter Schandorf, Administration Henrik Christensen, Vicki Sternberg, Ditte Kanstrup, Lone Sams, Lene Juhler, Dramaturg & skolemateriale Astrid Dugaard/Dramaturg Charlotte Sass Mønsted, Teaterchef Waage Sandø. Sæson 04-05. Originaltitel: Från regnormanas liv. Forlag: Nordiska Strakosch Teaterförlaget ApS, København

